

Date: 11th December-2025

**PROFILAKTIKA INSPEKTORLARI VA MAHALLA FUQAROLAR
YIG'INLARINING TURAR JOY DAXLSIZLIGINI BUZISH
HUQUQBUZARLIKLARINI OLDINI OLISHDAGI HAMKORLIGINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Mustafoyeva Madinabonu Xayrullo qizi

IIV Akademiyasi 3-o'quv kursi 328-guruh kursanti

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasida turar joy daxlsizligini buzish (MJtK 201¹-modda) huquqbuzarliklarining oldini olishda mahalla fuqarolar yig'inlari va ichki ishlar organlari profilaktika inspektorlari o'rtasidagi hamkorlikning hozirgi holati va uni takomillashtirish yo'llari tahlil qilinadi. 2023–2025 yillar IIV va mahalla statistikasi hamda muallif tomonidan 9 ta hududning 54 ta mahallasida o'tkazilgan empirik tadqiqot natijalariga ko'ra, mahalla faollari ishtirok etgan profilaktika choralarda takroriy huquqbuzarliklar 41 % ga kamayishi aniqlangan. Maqolada hamkorlikning yangi modeli, normativ-huquqiy va tashkiliy takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: turar joy daxlsizligi, MJtK 201¹-modda, mahalla fuqarolar yig'ini, profilaktika inspektori, yakka tartibdagi profilaktika, "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonun, "Xavf-xatar tahlili", oilaviy nizolar, mahalla posbonlari, hamkorlik modeli.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 27-moddasi va "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonunning 11–12-moddalari mahalla fuqarolar yig'inlarini huquqbuzarliklar profilaktikasining muhim sub'ekti deb belgilaydi. 2025-yil 9 oyida turar joy daxlsizligini buzish bo'yicha 11 842 ta ma'muriy bayonnoma tuzilgan bo'lib, ularning 66 % i oilaviy-qarindoshlik nizolaridan kelib chiqqan – bu mahalla darajasida oldindan aniqlash va bartaraf etish imkoniyati yuqori ekanini ko'rsatadi (IIV, 2025).

Turar joy daxlsizligini buzish bilan bog'liq huquqbuzarliklar

1. Noqonuniy kirish – boshqa shaxsning uyiga rozilgisiz kirish.
2. Talon-taroj va zarar yetkazish – uy-joy va mol-mulkka zarar keltirish.
3. Shovqin va bezorilik – qo'shni fuqarolar tinchligini buzish.
4. Ijarachilar tomonidan huquqbuzarliklar – ijaraga olingan uy mulkini noto'g'ri ishlatish yoki talon-taroj qilish.

Ushbu huquqbuzarliklar ko'pincha fuqarolarning o'zaro nizolari, ijtimoiy beqarorlik va yetarlicha huquqiy savodxonlikning pastligi bilan bog'liq.

Profilaktika inspektorlari va mahalla fuqarolar yig'inlari hamkorligi

-Huquqiy targ'ibot

Profilaktika inspektorlari va mahalla faollari fuqarolarni turar joy daxlsizligi va qonuniy javobgarliklar bilan tanishtiradi.

Seminarlar, uchrashuvlar va ogohlantirish tadbirlari orqali huquqbuzarliklar ehtimoli kamayadi.

-Monitoring va tezkor kuzatuv

Date: 11th December-2025

Mahalla va profilaktika inspektorlari hududni muntazam kuzatadi.

Shubhali holatlar darhol aniqlanib, chora ko‘riladi.

-Yakka tartibdagi maslahatlar va ogohlantirish

Fuqarolarga individual tushuntirish ishlari olib boriladi.

Psixologik va huquqiy maslahatlar orqali kelajakda huquqbuzarlik sodir etish xavfi kamayadi.

-Jamoatchilik ishtiroki

Mahalla fuqarolar yig‘ini a‘zolari qo‘shni nazoratini kuchaytiradi.

Fuqarolar o‘zaro yordam va hamkorlik orqali xavfsizlikni ta‘minlaydi.

- Tezkor huquqiy chora-tadbir

Profilaktika inspektorlari bilan birgalikda noqonuniy kirish yoki zarar yetkazish holatlarida tezkor choralar ko‘riladi.

Bu xatti-harakatlarning takrorlanishining oldini oladi.

Hozirgi hamkorlik holati.

1. Normativ-huquqiy asos

“Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonun (11, 12, 16-moddalar);

Prezidentning 2018-yil PQ-3786 va PQ-3919-son qarorlari;

Mahalla fuqarolar yig‘inlari to‘g‘risidagi Nizom (2023-yilgi yangi tahrir).

2. Amalda qo‘llanilayotgan shakllar

- Mahalla posbonlari orqali “xavfli oilalar” ro‘yxati yuritish;
- Har chorakdagi “Mahalla – inspektor” yig‘ilishlari;
- Birgalikda profilaktika reydlari;
- “Oilaviy nizolarni yarashtirish” komissiyalari.

3. Asosiy muammolar

- Mahalla posbonlarining 87 % i huquqiy savodxonligi past (so‘rov natijasi);
- Ma‘lumot almashinuvi hali qog‘oz shaklida (68 % mahallalarda);
- Mahalla raislari va oqsoqollarining mas‘uliyati qonuniy belgilab

qo‘yilmagan;

- Profilaktika inspektorlari mahalla yig‘ilishlariga faqat 44 % hollarda qatnashadi.

Empirik tadqiqot natijalari.

2024–2025 yillarda Toshkent, Samarqand, Farg‘ona, Andijon, Buxoro, Navoiy, Jizzax, Sirdaryo va Qoraqalpog‘istonning 54 ta mahallasida o‘tkazilgan tadqiqot:

Takroriy huquqbuzarlik (12 oy ichida)	Hamkorlik darajasi
Faqat inspektor (mahalla ishtirokisiz)	38 %
Mahalla posbonlari faol ishtirok etgan	22 %
Birgalikda individual profilaktika dasturi	14 %
Raqamli ma‘lumot almashinuvi joriy etilgan	9 %

Xalqaro va qo‘shni davlatlar tajribasi

Date: 11th December-2025

- Qozog‘iston – “Mahalla politsiyasi” modeli (uchastka inspektori mahalla raisi bilan bir xonada ishlaydi);

- Turkiya – “Mahalle Bekçileri” (mahalla qo‘riqchilari) tizimi;
- Rossiya – “Uchastkovye + starshiy po domu” birgalikda profilaktika rejasi;
- Yaponiya – “Koban” (mahalliy politsiya posti) va “jichikai” (mahalla birlashmasi).

Taklif etilayotgan yangi hamkorlik modeli

1. “Mahalla – Inspektor 2.0” modeli

- Har bir mahallada inspektor uchun alohida xona (yoki onlayn platforma);
- “Bir oila – bir inspektor – bir posbon” printsipi;
- Har oy majburiy “Xavfli oilalar” ro‘yxatini yangilash.

2. Normativ-huquqiy takliflar (11 ta)

- “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonunga 12¹-modda qo‘shish – mahalla posbonlarini profilaktika sub’ekti deb rasman belgilash.

- Mahalla posbonlariga MJtK 201¹-modda bo‘yicha bayonnoma tuzish huquqini berish (ma‘muriy vakolat).

- Mahalla raislari va posbonlariga har yili 72 soatlik majburiy huquqiy o‘qitish.
- “Mahalla profilaktika daftari”ni 2026-yilgacha to‘liq raqamlashtirish.
- Har bir mahallada “Oilaviy nizolar yarashtirish markazi” tashkil etish.
- Mahalla posbonlariga 500 ming so‘m oylik rag‘batlantirish (davlat byudjetidan).

- “Mahalla – Inspektor” mobil ilovasini ishlab chiqish (ma‘lumot almashish, tezkor signal).

- Takroriy huquqbuzarliklarda mahalla raisi va inspektorning birgalikda sudga taqdimnomasi.

- Har chorakda “Mahalla kengashi + IIB rahbariyati” yig‘ilishini qonuniy majburiy qilish.

- Mahalla posbonlarini “fuqarolik huquqbuzarliklar bo‘yicha yordamchi” maqomini berish.

- 2026–2030 yillarga “Mahalla va politsiya hamkorligi” milliy dasturini qabul qilish.

Kutilayotgan natijalar

- Takroriy huquqbuzarliklar 2028-yilga 50–60 % ga kamayishi;
- Mahalla darajasida oldindan aniqlash darajasi 85 % ga yetishi;
- Profilaktika inspektorlarining yuklamasi 30 % ga tushishi;
- Fuqarolar ishonchi oshishi (so‘rov natijasi bo‘yicha +42 foiz punkt).

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (2023-yil 30-aprel yangi tahrir). – T.: O‘zbekiston, 2023. – 27-modda.

Date: 11th December-2025

2. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni O‘RQ-371 (14.05.2014) «Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida» // Lex.uz. – URL: <https://lex.uz/docs/-2387357>
3. O‘zbekiston Respublikasi Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi (oxirgi tahrir: O‘RQ-928, 30.04.2024). – 201¹-modda.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarori PQ-3786 (19.06.2018) «Toshkent shahrida jamoat tartibini ta‘minlash samaradorligini oshirish to‘g‘risida».
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarori PQ-3919 (23.08.2018) «Ichki ishlar organlari boshqaruv tizimini takomillashtirish to‘g‘risida».
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni PF-60 (yanvar 2025) «Mahalla tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida».
7. Ichki ishlar vazirligi. Ma‘muriy huquqbuzarliklar statistik yilligi 2023–2025. – Toshkent: IIV, 2025.
8. Mahalla va oilani qo‘llab-quvvatlash vazirligi. 2025-yil mahalla faoliyati hisoboti. – T., 2025.

